

Sayın Bakan Yardımcımız, Sayın Büyükelçiler, Sayın Romanet, Değerli Konuklar,

2009 yılında TÜSİAD'ın öncülüğünde bir Türk-Fransız ortak girişimi olarak kurulan "Institut du Bosphore"un dokuzuncu yıllık seminerine hoş geldiniz.

Enstitü, Fransa, Türkiye ve Avrupa'dan kanaat önderlerinin fikir alışverişinde bulunmasına imkân veren seminerleriyle karşılaştığımız ortak sorunlar hakkında tarafların birbirlerini daha iyi anlamasını sağlıyor. Bir düşünce kuruluşu olarak Institut du Bosphore Fransa'da önemli bir boşluğu doldurmayı başararak Türkiye-Fransa, AB ve hatta küresel konuların her yönüyle ele alındığı, Türkiye'ye yönelik algıların yapıcı ve karşılıklı olarak güven artırıcı bir yaklaşımla değerlendirildiği bir ortam oluşturdu. Yapıcı ama eleştirel perspektifi ve kurumsal sürekliliğiyle önemli bir düşünsel artı değer yarattı.

Küresel gündemdeki konuları bugün ve yarın gerek ikili gerekse çok taraflı boyutta farklı yönleriyle ele alacağız.

Dünyanın ekonomik ve siyasal parametrelerinin alt üst oluşu hızlanarak sürüyor. Çok taraflılığa, açık ekonomilere, çoğulcu demokrasilere dayalı küresel liberal düzenin yaşadığı sorunlar giderek artmakta. Ekonomide uzun vadeli durgunluğa yol açan yapısal etkenler halen çözüme kavuşmuş değil. Küreselleşmenin iyi yönetilmemesinden kaynaklanan sorunlar çözülmeden mevcut haliyle sürdürülmesi giderek zorlaşırken korumacı eğilimler ticaret savaşlarını gündeme getiriyor. Küresel ekonomileri modern standartlarda düzenleyici çok taraflı ticaret ve yatırım anlaşmaları siyaseten korumacı eğilimler karşısında zora giriyor. Ticaret savaşları ve sınırlara duvar örme eğilimi ağırlık kazanıyor. Serbest dolaşımın önüne yeni engeller çıkarılıyor. Ekonomik küreselleşme yanında mutlaka siyasal küreselleşmeyi getirmiyor.

Jeopolitik yönden dünya çok-kutuplu hale gelirken, uluslararası ilişkiler çok-taraflılığa doğru değil, herkesin kendi başının çaresine bakmasını gözetken tek taraflılığa doğru yöneliyor. Bunun iç siyaset manzarasına yansımaları da oldukça sorunlu. Her toplum da kendi içinde kutuplaşırken, siyasal güç uzlaşısı ve birleştiricilikten değil, çatışma ve kutuplaşmadan devşiriliyor. Popülizm olarak adlandırılan aşırı akımlar ya iktidarda ya da mevcut iktidarlara hiza veren etkili konumlara gelmiş durumda. Bundan 10-15 yıl öncesine kadar demokrasilerin pekişmesinden söz edilirken bugün demokrasilerin karşılaştığı tehditler karşısında nasıl korunabileceğini tartışıyoruz.

Bugüne kadar hep birbirini tamamladığı düşünülen liberalizmle demokrasinin ayrıştığı bir dünyada, demokratik olmayan teknokratik bir liberalizmle (*undemocratic liberalism*) buna tepki olarak gelişen liberal olmayan çoğunlukçu ve popülist bir demokrasi (*illiberal democracy*) anlayışı arasında sıkışmış durumdayız. Sorunun özünde ekonomilerin küreselleşen yapısıyla, siyasetin ulusal ve yerel yapıları arasındaki uyumsuzluk var. Ekonomik ve siyasal aklın birbirlerini tamamlamadığı, birbirleriyle çeliştiği dönemlerdeyiz. Krizin gerçek tanımı da budur.

ABD hegemonyası gerilerken mevcut liberal demokratik sistem bizzat lideri olan ABD yönetimi tarafından sorgulanıyor. Bu da transatlantik dünyanın geleceği açısından belirsizlik yaratıyor. AB, evrensel anlamda liberal demokratik değerleri, ekonomik bütünleşme ve derinleşmeyi, sosyal refah ve uluslararası barışı üyeleri arasında en iyi sentezleyen oluşum. Ayrıca, çevresine yönelik demokratik dönüştürücü gücü de en büyük artısı, ancak onun da kendi mimarisi ile ilgili aşması gereken yapısal sorunları var.

Korumacılığı öne çıkaran Trump'ın "Önce Amerika"sı, Birleşik Krallık'ı alt üst eden Brexit, Putin Rusya'sı, Xi Jinping Çin'i, ekonomik ve mülteci krizlerini değerlendiren Avrupa aşırı sağının ilerleyişi, Brezilya ve Hindistan'daki siyasal dönüşüm, Doğu Avrupa'da AB değerlerinden uzaklaşan otoriter yönetimler aynı sürecin farklı görünüşleri. Almanya'da son dönemde Büyük Koalisyonu oluşturan partileri zayıflatan siyasal

istikrarsızlık dahi aynı eğilimle bağlantılı. AB içindeki merkez sağ ve solun temsil ettiği liberal demokratik düzenin sürmesi yanlılarıyla milliyetçi ve popülist akımların temsil ettiği mücadele de bunun farklı bir görünümü. 2019'daki Avrupa Parlamentosu seçimleri de muhtemelen bu mücadeleye sahne olacak. AB'de Euro sorunuyla bağlantılı bir Kuzey-Güney ve mülteci ve göçmen sorunuyla bağlantılı bir Batı-Doğu ayrışması var. Türkiye'de son yıllarda yaşanan dönüşüm de aynı küresel sürecin erken bir versiyonu olarak düşünülebilir. Dolayısıyla bu ortak sorunun farklı siyasal görünüşlerinin yanında asıl kökeniyle mücadele etmek ve ortaklaşa çözümler bulmak gerekiyor.

Küreselleşen ve dijitalleşen ekonomilerin refah yaratma kapasitesi normal şartlarda sorunsuz işlese de kriz dönemlerinde sistemden yararlanamayanlar için telafi ve güvence mekanizmalarına ihtiyaç oluyor. Bunun üzerine binen göç akımları, sosyal uyum ve bütünleşme sorunları, geleceğe ve güvenliğe yönelik kaygılar bu sorunu daha da ağırlaştırıyor. Bu alandaki zaaf lar tepki olarak popülist yönde karşı harekete yol açıyor.

Aslında Avrupa'daki mevcut durum da ekonomilerin küresel yapısıyla siyasetin yerel ve ulusal yapıları arasındaki uyumsuzluğun yarattığı sorunlardan bağımsız değil. Gerek ekonomilerin gerekse insanların sınırı-ötesi hareketliliğinin yönetimindeki zaaf lar bugün karşılaştığımız belirsizliklere yol açtı. On yıl öncesine kadar küresel entegrasyonun siyasal ayağının nasıl olacağından, Avrupa Birleşik Devletleri'nden, Avrupa Anayasası'ndan, "daha sıkı birlik" teorilerinden, AB'nin çevresini dönüştürücü yumuşak gücünden ve genişleme dalgalarından söz ediyorduk. Bugünse AB'de üyelikten ayrılma süreçlerinden, çözümler eğilimlerinden, göçmen ve mülteci karşıtı popülizmden ya da bazı üyelerin AB normlarından uzaklaşmalarından söz ediyoruz. Son dönemin en ufuk açıcı düşünürlerinden biri olan Ivan Krastev'in bu sorunları büyük bir yetkinlikle ele aldığı son kitabının başlığı dahi "*After Europe*".

Küresel ekonomik kriz AB'yi Euro'nun mimarisindeki zaaf lar nedeniyle güçlü biçimde etkiledi. Doğu Avrupa'ya yönelik genişlemeden kaynaklanan kurumsal sorunların da henüz çözülememesi ve mülteci sorunu da bunun üzerine geldi. AB'nin parasal birliğinin mali birlikle desteklenmesi için Fransa Cumhurbaşkanı Macron'un ortaya koyduğu ileri sofistike önerilerin sulandırılmadan hayata geçirilmesi AB'nin entegrasyonun ilerlemesi ve Euro krizinin yapısal çözümü açısından bir önkoşul. Kuzeyli ve güneyli üyeler arasında sağlanamayan ekonomik yakınlaşma ve Euro'nun geleceği bu reforma bağlı olacak. Almanya'da son dönemde yaşanan siyasal sorunlar ve Şansölye Merkel'in partisinin liderliğinden ve siyasetten ayrılma sürecinin bu müzakereleri olumsuz etkilememesini diliyoruz.

Bu yöndeki bir açılım AB'nin bütünleşme ve genişleme süreçlerinde yaşadığı tıkanıklığın aşılması için yaşamsal önemde olacak. Bu uzlaşma gerçekleştiği takdirde AB'nin merkezinde mali birlikle desteklenen bir parasal birlik ve hemen yanında da parasal birliğe dahil olmayan diğer ülkelerden oluşan iki vitesli esnek bir yapıya dönüşmesi mümkün. Böyle bir mimari gerçekleşirse serbest dolaşımla ilgili dört temel özgürlük ve demokratik kriterler sabit kalmak kaydıyla Türkiye gibi ülkeler açısından da üyelik perspektifini korumak daha kolay olacak. Bu çözüm aynı zamanda popülist akımlarla mücadele ve göç sorununda ortak hareket kabiliyeti yönünde de ciddi bir kazanım olacak.

AB ve daha geniş anlamda transatlantik blok yaşadığı bütün sorunlara karşın halen küresel dünyada demokrasiyi, sosyal refahı ve rekabet gücünü bir arada en iyi şekilde bağdaştırabilen ve bu sorunları demokratik yöntemlerle çözme kapasitesine sahip olan tek alternatiftir.

Brexit sürecinin nasıl bir dipsiz kuyu olduğunu son yaşanan gelişmelerle daha iyi görüyoruz. Sorunların kaynağını yanlış adreslerde arayıp konan yanlış teşhisler Birleşik Krallık gibi bir ülkeyi dahi ne zor ikilemlerle karşı karşıya bıraktı ve hala önümüzdeki sürecin nereye varacağını kestirebilen yok. Anlaşmasız ayrılık halen

en riskli senaryo ancak umarız anlaşılabilir bile olsa AB'den değil, birbirini tutmayan talepleri uzlaştırma yolunda iyice bir farsa dönmüş olan Brexit sürecinden ayrılmanın bir yolunu bulurlar.

Fransa Batı'nın ve AB'nin hem az önce söz ettiğim sorunlarını, hem de bunları çözme iradesini en iyi temsil eden ülkelerin başında geliyor. Bunların ayrıntısına girmeye gerek yok. Kritik olan nokta Cumhurbaşkanı Macron'un hem AB içinde Euro sorununun yapısal çözümü, hem de Orta ve Doğu Avrupa'daki illiberal yönetimlere hatta Trump'un temsil ettiği kural dışı eğilimlere karşı kurallara dayalı liberal demokratik sistemin en önemli savunucularının başında gelmesi. Türk iş dünyası ve sivil toplumunun da çıkarı hem kurallara dayalı bir liberal-demokratik düzenin güçlendirilmesi, hem de bunu en sağlıklı bir şekilde temsil eden yapı olan AB'nin sağlam bir yapıya kavuşmasındadır. Bu çerçevede Macron ve Fransa hem bizim açımızdan, hem de AB içindeki konumu bakımından vazgeçilmez önemdedir.

Bu bağlamda Fransa, Türkiye'nin üyelik sürecindeki kritik önemde ülkelerin de başında gelmektedir. Önceki Cumhurbaşkanı François Hollande döneminde selefi Sarkozy'nin oynadığı olumsuz frenleyici rol ortadan kalkmıştı. Emmanuel Macron'un da AB'nin geleceğine bu kadar önem veren bir lider olarak Türkiye-AB ilişkilerinin kritik döneminde Türkiye ile ilişkileri geriletecek türden eğilimlerin sadece Türkiye'ye değil, AB'ye zarar vereceğini dikkate alacağını umut ediyoruz. Kendisinin AB'nin geleceğini gözetken vizyoner bakış açısı Türkiye'yi dışlayan, müzakere sürecini sonlandırıp ilişkileri stratejik ortaklık gibi daha düşük bir düzeye düşüren, Rusya ile aynı ilişki modeline koyan bir yaklaşımla bütünüyle çelişir.

Elbette Türk iş dünyası olarak son yıllarda AB üyelik sürecimizin fiilen tıkanmış olmasından duyduğumuz rahatsızlığı her fırsatta dile getirdik. Sorunun her iki taraftan kaynaklandığını belirttik. AB kendi sorunlarını aşmakla uğraşırken Türkiye'ye de uyguladığı blokajlarla dönüştürücü yumuşak gücünü kaybetti. Türkiye de son yıllarda demokrasi, hukuk devleti, güçler ayrılığı gibi alanlarda ciddi yaralar aldı. Bugün geldiğimiz noktadaysa sürecin resmen bitirilmesi riskleriyle karşı karşıyayız. Son Avrupa Parlamentosu karar taslağında olduğu gibi Türkiye'yi AB'den uzaklaştıran yanlış politikaların sürdürülmesi öneriliyor. Böyle bir karar hayata geçirildiği takdirde her iki tarafın da aleyhine olacağını herkes görmek zorunda.

Türkiye açısından demokratik koşulluluk ivmesinin ortadan kalkması Türkiye'de demokrasiyi ve AB'yi savunan kesimlere bir ceza olacaktır, Türkiye'de demokrasinin ve hukuk devletinin gerilemesinden çıkar sağlayanlara değil. Ülkemizde reform motivasyonunu tamamen ortadan kaldıracak böyle bir karar Türkiye'yi AB'den daha fazla uzaklaştıracak ve AB'nin sorunlarına yeni sorunlar katan bir ülke konumuna getirecektir. Böyle bir karar gümrük birliği, göç, vize gibi diğer alanlarda da AB'nin ve iş dünyasının çıkarlarına ağır bir darbe vuracaktır. Fransa ile ikili ekonomik ve siyasal ilişkilerimizin de AB bağlamı içinde daha kurumsal, istikrarlı ve sürdürülebilir olacağını hatırlatmaya zaten gerek yok.

Bu konular iki gün boyunca daha ayrıntılı tartışılacak. O yüzden burada keserek ikili ve çok taraflı ilişkilerimizi nasıl en sağlıklı şekilde yürütürüz ve ortak sorunlarımıza nasıl ortak çözümler üretebiliriz buna odaklanacak tartışmaları merakla izlemek istiyorum.

Hepinize teşekkür ederim.